

УДК 330

DOI: 10.31891/2307-5740-2018-260-4-38-42

ХАЧАТРЯН В. В.

Вінницький торговельно-економічний інститут
Київського національного торговельно-економічного університету

ПОЗИЦІОНУВАННЯ ПІДПРИЄМНИЦЬКОГО ПОТЕНЦІАЛУ В СИСТЕМІ УПРАВЛІННЯ ПРОМИСЛОВИМ ПІДПРИЄМСТВОМ ЗА УМОВ ГЛОБАЛІЗАЦІЙНИХ ЗМІН ЕКОНОМІКИ

Досліджено методологічні засади глобалізаційних процесів світової економіки. Зроблено висновок про природу процесу глобалізації, її негативних і позитивних наслідків. Виокремлено чинники впливу на процеси формування та реалізації підприємницького потенціалу сучасних підприємств та його структурні елементи. Зроблено висновок про те, що оцінювання достатності підприємницького потенціалу передбачатиме виокремлення і аналізування кожної із його складових, результати оцінювання є підґрунтям для обґрунтування рішень щодо удосконалення та розвитку підприємницького потенціалу. Запропоновано структурно-логічну схему оцінювання підприємницького потенціалу.

Ключові слова: глобалізація, фактори, тенденції, ринок, підприємницький потенціал, структура, елементи, формування, оцінювання, управління, можливості, розвиток.

KHACHATRIAN V.

Vinnytsia Trade and Economic Institute of
Kyiv National University of Trade and Economics

LOCATION OF ENTERPRISE POTENTIAL IN THE MANAGEMENT SYSTEM OF INDUSTRIAL ENTERPRISE UNDER THE CONDITIONS OF GLOBALIZATION CHANGES IN ECONOMY

The methodological principles of globalization processes of the world economy are investigated. A conclusion is made about the nature of the process of globalization, its negative and positive consequences. The factors influencing the processes of formation and realization of entrepreneurial potential of modern enterprises and its structural elements are singled out. It is concluded that estimating the adequacy of entrepreneurial potential will involve the selection and analysis of each of its components, the results of evaluation are the basis for substantiation of decisions on improvement and development of entrepreneurial potential. The structural-logical scheme of evaluation of entrepreneurial potential is proposed.

Key words: globalization, factors, trends, market, entrepreneurial potential, structure, elements, formation, evaluation, management, opportunities, development.

Постановка проблеми. Системний підхід до вирішення проблеми функціонування підприємства в динамічному ризиковому зовнішньому середовищі, при взаємодії великої кількості контрагентів, їх прагнення підвищувати ефективність господарювання та конкурентоспроможність – сутність сучасної парадигми управління. Її ключовими детермінантами є інноваційність, інформативність та глобалізація ринків. Особливу увагу в сучасних умовах потрібно приділяти не лише конкуренції і різноманітним формам її прояву, але їх впливу на підприємницькі можливості та реалізацію підприємницького потенціалу.

Аналіз останніх досліджень. Питання забезпечення стабільності соціально-економічного стану та розвитку, циклічності, безпеки, стійкості, росту, удосконалення управління досліджені у працях багатьох авторів як світової, так і вітчизняної економічної науки. Зокрема, такими відомими вченими є: І. Ансофф, І. Бочан, М. Войнаренко, В. Гесць, Я. Жаліло, Г. Клейнер, А. Мур, М. Портер, М. Федотова, Е. Уткін та ін.

Вагомий внесок у дослідження проблем формування потенціалу підприємств внесли такі вчені, як Є.А. Бельтюков, А.Б. Брутман, А.Е. Воронкова, І.З. Должанський, Т.О. Загорна, І.А. Ігнатєва, Н.С. Краснокутська, Є.В. Лапін, О.І. Олесюк, І.П. Отенко, І.М. Рєпіна, О.С. Федонін, А.В. Череп та ін.

Однак проблема формування та управління підприємницьким потенціалом не систематизована і не досліджена; не конкретизовано вплив глобалізаційних змін сучасності на процес реалізації підприємницького потенціалу.

Формулювання цілей статті. Метою статті є обґрунтування місця підприємницького потенціалу в системі управління промисловим підприємством в сучасних умовах глобалізованого ринкового середовища.

Виклад основного матеріалу дослідження. Мінливість та невизначеність сучасного середовища підприємницької діяльності потребують досліджень сутності трансформаційних змін та обґрунтування принципів реагування на їх прояви, пошуку інструментів забезпечення результативності господарської діяльності.

Євроінтеграційні спрямування української економіки, акцентування уваги підприємців на активізації активності на міжнародному ринку вимагають врахування глобалізаційних змін сучасності. Багато науковців вважають, що глобалізація є багатоаспектним і багатовимірним явищем. Аналізуючи існуючі визначення глобалізації ми приходимо до висновку, що єдине загальноприйняте визначення глобалізації не розроблено.

М. Портер, розглядаючи глобалізацію у сфері ведення бізнесу у глобальному середовищі, констатує, що глобалізація будь-якої галузі виникає тоді, коли конкурентна позиція однієї компанії на

певному ринку пов'язана з конкурентною позицією на іншому ринку. В стратегічному управлінні глобалізація визначає концепцію управління підприємством, орієнтовану на глобальні чинники виробництва і світові ринки; тип управління підприємством у глобальному середовищі [1].

За визначенням Світового валютного фонду концепція глобалізації пов'язана із зростаючою взаємозалежністю між країнами в усьому світі. Збільшується кількість і розмір і міждержавних угод, пов'язаних із обміном товарами та послугами; зростають потоки капіталів, прискорюється та розширяється обмін інноваціями.

Економісти і науковці в сучасних дослідженнях широко використовують термін «глобалізації». Поширення цього поняття неоднозначне. Будь-який, хто його використовує, може надати йому різний зміст. Для деяких дослідників втілення глобалізації – це поширення мережі Інтернет, для інших – масова культура або діяльність Світової організації торгівлі або Міжнародного валютного фонду.

Така ситуація потребує конкретизації. На нашу думку, оцінювати глобалізацію потрібно як «гібридизацію», тобто «процес накладання явищ, фрагментації і об'єднання різних соціальних і культурних форм». Важливе значення має те, що глобалізація є як теоретичним поняттям, яке використовується в багатьох дисциплінах науки, ідеологічним гаслом, так і динамічним соціальним феноменом, що значно ускладнює його однозначне визначення та можливість врахування в практиці господарської діяльності підприємницьких структур.

Очевидно, глобалізація стала характерною рисою сучасної світової політичної, економічної, культурної систем, однією з найбільш дієвих сил, які визначають хід розвитку суспільства. Глобалізація міжнародних відносин характеризується посиленням взаємозалежності і взаємовпливу сукупності сфер суспільного життя та діяльності в області міжнародних відносин. Вона зачіпає практично усі сфери суспільного життя, включаючи економіку, політику, ідеологію, соціальну сферу, культуру, екологію, безпеку, спосіб життя, а також самі умови існування людства. Необхідно відзначити характерні риси процесу глобалізації світової економіки, такі як: всеосяжність, багатооб'єктність, прозорість, багатоетапність, взаємопроникність, віртуалізацію, екологічну детермінованість.

На макроекономічному рівні глобалізація проявляється в прагненні держав, інтеграційних об'єднань та окремих підприємницьких структур до економічної активності поза своїми кордонами за рахунок лібералізації торгівлі, зняття торгових та інвестиційних бар'єрів, створення зон вільної торгівлі та ін.

На мікроекономічному рівні глобалізація проявляється в прагненні до розширення діяльності підприємств за межі внутрішнього ринку.

Дослідженню джерел і тенденцій глобалізаційних змін багато уваги приділено у працях професора економіки і політології Каліфорнійського університету Майкла Д. Інтрілігейтора, який під глобалізацією розуміє значне збільшення масштабів світової торгівлі та інших процесів міжнародного обміну в умовах все більш відкритої, інтегрованої світової економіки «без кордонів». На його думку, слід говорити не тільки про традиційну зовнішню торгівлю товарами та послугами, але і про валютні потоки, рух капіталу, обмін технологіями, інформацією та ідеями, переміщення людей, міграцію трудових ресурсів.

М. Інтрілігейтор виділяє наступні джерела глобалізації: 1) технологічний прогрес; 2) лібералізацію торгівлі та інші форми економічної лібералізації; 3) значне розширення сфери діяльності організацій, яке уможливується в результаті як технологічного прогресу, так і удосконалення управління із застосуванням нових засобів комунікацій; 4) досягнення домовленостей в оцінюванні ринкової економіки і формування системи вільної торгівлі; 5) особливості культурного розвитку [2].

Вважаємо, що потрібно генезу процесу глобалізації розглядати не з позиції окремих явищ і феноменів економічного та політичного характеру, але із врахуванням упорядкованих груп факторів які комплексно охоплюють цей процес. Сьогодні глобалізація є очевидно. Вона змінила світову систему, провокуючи нові проблеми і, одночасно, відкриваючи нові можливості. Зовнішнє середовище визначає фактори, які впливають на стан та можливості реалізації підприємницького потенціалу, ефективність і стабільність роботи підприємства. Під зовнішніми факторами розвитку підприємницького потенціалу слід розуміти ті умови, які підприємство не може змінити, але обов'язково повинно враховувати у своїй діяльності. Зовнішні фактори в основному пов'язані між собою: зміна одного може призвести до зміни інших і, відповідно, взаємопов'язаний їх вплив на рівень економічної стабільності. Логічним є поділ зовнішніх факторів, які впливають на рівень потенціалу, на дві групи: фактори прямого та опосередкованого впливу.

Фактори прямого впливу безпосередньо впливають на рівень підприємницького потенціалу. До цієї групи слід віднести: відносини із контрагентами ринку (постачальники, споживачі), конкуренцію підприємств та відносини з контактними аудиторіями (державними закладами регулювання підприємницької діяльності, податковими органами, засобами масової інформації, фінансовими органами, інвесторами).

Фактори опосередкованого впливу – це такі фактори, які можуть не здійснювати прямого регулярного впливу на можливості підприємства, але сприяють їх формуванню і реалізації. До них відносимо: ринкові, соціально-демографічні, культурні, політичні, інноваційно-інвестиційні, економічні, нормативно-правові. Зовнішні фактори які впливають на формування підприємницького потенціалу згруповані на рис. 1.

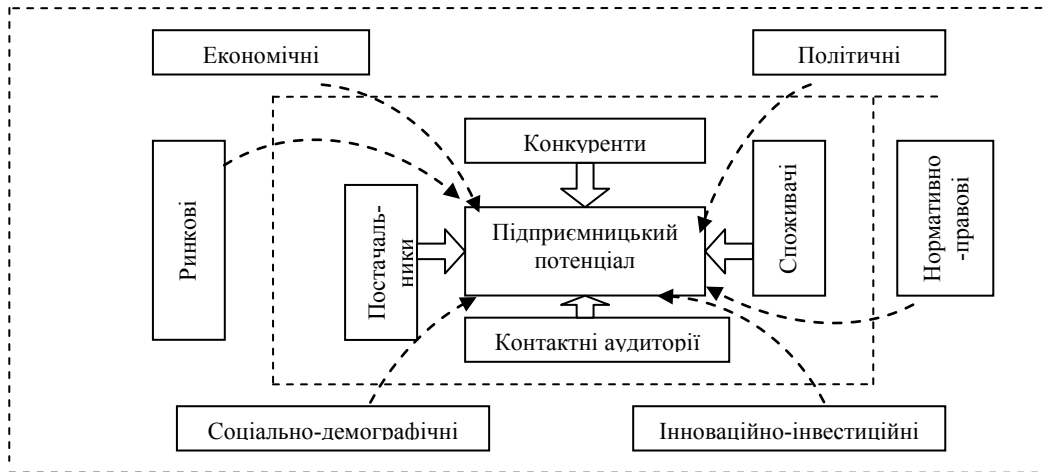

Рис. 1. Зовнішні фактори які впливають на формування підприємницького потенціалу.

Економічне та ринкове середовище не є стабільним. Воно впливає на сферу виробництва і підприємницький потенціал через свої динамічні зміни, які можуть мати як негативні, так і позитивні наслідки для підприємств. При цьому активно діючі підприємства, які роблять спроби вплинути на це середовище, мають більше шансів на довгостроковий успіх, ніж ті, що пристосовуються до змінних умов. Наявність економічних знань у керівників підприємства, розвинутий трудовий потенціал не є гарантією успішного бізнесу, проте це дає змогу інтерпретувати та аналізувати тенденції у зміні економічного середовища, а також прогнозувати їх.

Для успішного розвитку і реалізації підприємницького потенціалу суб'єктам господарювання необхідні постачальники капіталу, досконалі джерела інноваційно-інвестиційних ресурсів. Ними можуть бути банки, акціонери, приватні особи, державні органи, які надають позики. Якщо існує незадоволена потреба підприємства у залученому капіталі, то це знижує його фінансово-економічну стабільність. Відсутність необхідної суми коштів може завадити нормальному протіканню виробничого процесу, негативно впливаючи і на виробничу складову потенціалу. Таким чином, вплив факторів середовища не обмежується дією на окрему складову підприємницького потенціалу. Їх дія має комплексний характер. Звичайно, спочатку вплив може носити односпрямований характер, але потім він обов'язково позначиться і на іншій складовій, адже підприємницький потенціал підприємства – комплексне поняття, що визначається через сукупність найважливіших елементів його діяльності (рис. 2).

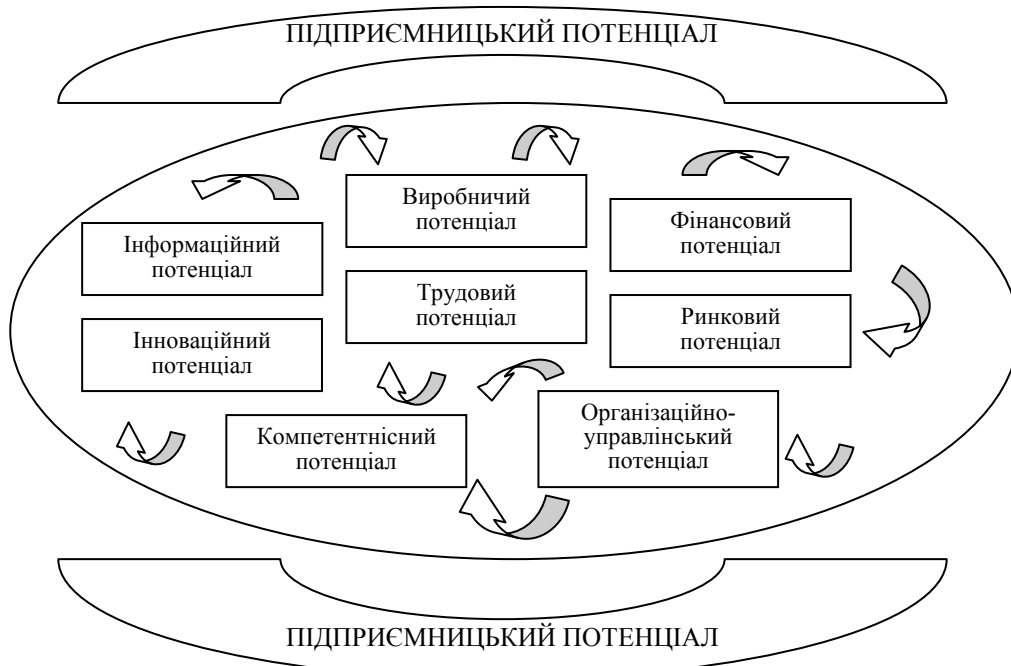

Рис. 2. Структура елементів підприємницького потенціалу, як оболонки потенціалу підприємства

Ідентифікуючи місце підприємницького потенціалу у структурі сукупного потенціалу підприємства, необхідно констатувати, що з одного боку підприємницький потенціал входить до складу кожного структурного елементу потенціалу підприємства, а з іншого боку, кожна зі складових потенціалу підприємства забезпечує його підприємницьку сутність. Відповідно до запропонованої моделі, між частками загального потенціалу існують складні діалектичні зв'язки, тоді як підприємницький потенціал визначає реальні можливості підприємства, які формують конкурентоспроможність, визначають ринкову позицію та можливості розвитку.

Складний і динамічний характер взаємодії підприємства із ринковим середовищем, ускладнений глобалізаційними змінами та посиленням конкуренції потребує комплексної оцінки його підприємницького потенціалу. Аналіз існуючих підходів до оцінювання потенціалу підприємства показав, що вони мають різні недоліки, не систематизовані, що заважає їхньому використанню на практиці. Методологія ж процесу оцінювання саме підприємницького потенціалу не сформована. Більшість із окремих існуючих методик орієнтовані в основному на аналіз окремих елементів, які не можуть характеризувати усі сторони підприємницьких здатностей і спроможностей та загальної величини потенціалу. З нашої точки зору найбільш доцільною є оцінка підприємницького потенціалу підприємства із урахуванням множини його елементів. Склад елементів оцінювання та набір показників може змінюватись із врахуванням цілей оцінювання та суб'єкта-ініціатора оцінювання [3].

Доцільним є застосування механізму оцінювання підприємницького потенціалу підприємства, структурно-логічна схема якого представлена на рис. 3.

Важливими елементами механізму є методи і критерії оцінювання. Для об'єктивної оцінки підприємницького потенціалу кожен із його складових представити, в свою чергу як структуру, яка поєднує елементи: показники оцінювання і методику їх розрахунків; критерії оцінювання рівня потенціалу за кожною його складовою; інформаційне забезпечення системи обґрунтування управлінських рішень; порядок прийняття управлінських рішень, спрямованих на розвиток даної складової підприємницького потенціалу.

Оцінку підприємницького потенціалу підприємства потрібно здійснювати із використанням відповідної системи показників, які будуть вибиратись та уточнюватись залежно від особливостей оцінювання. Крім того, критерії оцінки окремих показників для різних підприємств різні залежно від галузі господарства та форми власності підприємства.

Рис. 3. Структурно-логічна схема оцінювання підприємницького потенціалу підприємства

Оцінка достатності підприємницького потенціалу передбачатиме виокремлення і аналізування кожної із його складових. За результатами оцінювання обґрунтовуються рішення щодо удосконалення та розвитку підприємницького потенціалу.

Висновки. Отже, сучасна глобалізація – це етап розвитку світової економіки, яка все менше і менше нагадує традиційну економіку, засновану на сумі національних економік. У загальному розумінні економіки і політичної економіки історія глобалізації – це історія зростаючої торгівлі між країнами,

заснована на стабільних інституційних підставах, які дозволяють окремим особам і компаніям в різних країнах обмінюватися товарами і послугами між собою.

Для сприяння успішному розвитку країни та окремих господарюючих суб'єктів важливо ідентифікувати і врахувати тенденції глобалізаційних процесів та окремі фактори, які визначають загрози і можливості формуванню і реалізації підприємницького потенціалу.

Література

1. Портер М. Конкуренция / М. Портер ; пер. с англ. – М. : Вильямс, 2002. – 496 с.
2. Интрилигейтор М.Д. Глобализация как источник международных конфликтов и обострения конкуренции / М.Д. Интрилигейтор // Проблемы теории и практики управления. – 1998. – № 6. – Режим доступа : https://istina.msu.ru/media/publications/article/ce6/44b/7060103/konseptualnoe_izmenenie_biznes_obrazovania1_1.pdf
3. Хачатрян В.В. Формування елементів механізму управління підприємницьким потенціалом підприємства та економічна безпека / В.В. Хачатрян // Education and economics: knowledge-education-development : monograph (Second edition, revised and expanded) / edited by Prof. Dr. Mykhaylo Voynarenko, Assoc. Prof. Dr. Tadeusz Trocikowski. – Wloclawek-Kaniewo, 2016. – 394 p.

References

1. Porter M. Konkurenciya / M. Porter ; per. s angl. – M. : Vilyams, 2002. – 496 s.
2. Intriligeitor M.D. Globalizatsiya kak istochnik mejdunarodnyih konfliktov i obostreniya konkurencii / M.D. Intriligeitor // Problemy teorii i praktiki upravleniya. – 1998. – № 6. – Rejim dostupu : https://istina.msu.ru/media/publications/article/ce6/44b/7060103/konseptualnoeizmenenie_biznes_obrazovania1_1.pdf
3. Khachatryan V.V. Formuvannya elementiv mexanizmu upravlinnya pidpry'emny'cz'ky'm potencialom pidpry'emstva ta ekonomichna bezpeka / V.V. Xachatryan // Education and economics: knowledge-education-development : monograph (Second edition, revised and expanded) / edited by Prof. Dr. Mykhaylo Voynarenko, Assoc. Prof. Dr. Tadeusz Trocikowski. – Wloclawek-Kaniewo, 2016. – 394 p. (R. 185-189).

Рецензія / Peer review: 26.07.2018

Надрукована /Printed : 05.09.2018

Рецензент: д. е. н., проф. Гончар О. І.